

формується спроможність фіксувати суть та природу власних емоційних переживань. Перебування в середовищі вчителя та ровесників породжує стримування, приховування своїх актуальних емоційних переживань, що психологи називають *синдромом втрати дитячої безпосередності*. В той же час молодший школяр залишається емоційно вразливим до ставлення значимих дорослих, особливо вчителя, а згодом чутливо реагує на мікроклімат взаємин з ровесниками. Психологічна залежність від учителя спонукає учнів початкової школи вміло діагностувати його настрій, інші емоційні реакції [4].

Поряд з провідною діяльністю виникає основне протиріччя даного вікового періоду – моральний розвиток відстає від інтелектуального. На основі даного протиріччя закладаються основи моральної та емоційної сфер особистості.

Активно розвиваються вищі почуття: інтелектуальні (допитливість, здивування, сумнів, інтелектуальне задоволення), моральні (почуття товаришкості, дружби, обов'язку, співчуття, обурення від відчуття несправедливості тощо), естетичні [3].

У молодшому шкільному віці розвиваються почуття симпатії. Воно відіграє важливу роль в утворенні малих соціальних груп. У дівчаток 10-12 років більше проявляється турбота і співчуття, ніж у хлопчиків цього віку.

На емоційний стан молодших школярів впливають взаємини у сім'ї та жорстоке ставлення батьків до дитини (відмовлення у задоволенні потреб дитини, яке супроводжується сильною неприязню; зайва холодність батьків, нездатність їх відповісти на спроби дитини спілкуватись з батьками; прилюдне приниження дитини; загроза застосовувати фізичне насилля, яка викликає страх у дитини; заборона спілкуватись з ровесниками чи брати участь у родинних заходах тощо) [5].

Негативно на емоційний розвиток молодших школярів впливає переживання таких емоційних станів, як стреси, невротичні реакції, закріплення емоційних порушень.

І. В. Дубровіна виокремлює категорії дітей з сталими проблемами емоційної сфери:

- агресивні діти (схильні до невмотивованих фізичних та вербальних агресивних реакцій);

- емоційно розгальмовані діти (бурхливо і демонстративно виражають свої емоції на публіку);

- емоційно вразливі діти (потерпають від сором'язливості, ранимості, образливості і тривожності).

Отже, емоції – це складний та багатогранний процес формування і становлення людської особистості, але життя без емоцій було б неможливим. «Варто лише на хвилину уявити собі людей, позбавлених емоцій, - розмірковував П. Анохін, – як перед нами відкриється глибока

прірва взаємного нерозуміння і повної неможливості встановити суто людські стосунки».

Список використаних джерел

1. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) 2-ге вид.: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 128 с.
3. Павелків Р.В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Кондор, 2011. – 468 с.
4. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія К. : Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
5. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін.. Вікова та педагогічна психологія : Навч. посіб. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.

Марущак О. М.,

здобувач, асистент кафедри філології і лінгводидактики Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ПЕРІОДИКИ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Наша держава – багатонаціональна країна із розвиненою системою шкільництва. З метою задоволення мовних прав усіх громадян навчання в частині шкіл ведеться мовами національних меншин. Так, викладання в державних школах здійснюється не лише українською, а й російською, польською, румунською, кримськотатарською, угорською, болгарською, мовою іврит та навіть ромською. Звернемо увагу на школи з кримськотатарською мовою навчання.

З кінця 2011 року у видавництві «Тезис» друкується часопис «Арманчыкъ/Armançiq» (в перекладі – «вітряк (млин)»), походить від назви кримськотатарської лічилки). «Арманчыкъ» – це дитячий розважально-пізнавальний журнал, що видається кримськотатарською мовою. Видання розраховано на дітей віком від 5 до 12 років. «Арманчыкъ» виходить один раз на два місяці накладом більше 3000 примірників. Видання можна одержати, звернувшись до редакції, оформивши передплату в поштовому відділенні або ж скориставшись офіційним сайтом, на якому розміщені кілька перших випусків журналу в повному обсязі (<http://www.armançiq.pp.ua>).

Завдання часопису головний редактор Едіє Муслімова вбачає у створенні цікавого національного видання для дітей різного віку – і малюків, і старших дітей; вихованні патріотизму, прищепленні дітям бажання знати рідну мову, традиції, відродженні поваги до власної історії, відновленні духовності та спадковості [1].

Оформлення журналу якісне, яскраве, доступне, з елементами національної стилістики. Обкладинка видрукована на цупкому глянцевому папері, що неабияк подовжує «життя» часопису у дитячих руках. На звороті першої сторінки щономера друкується абетка (кирилицею та латиницею) з цікавими малюнками або віршиками до певної літери.

Змістове наповнення журналу різноманітне. Загалом у ньому близько 25 рубрик. Розглянемо деякі з них. Рубрика «Тарих абиделери» («Історичні пам'ятники») присвячена історії міст і сіл Криму. У розділі «Ватанымызнынъ джанлы табиаты» («Жива природа нашої Батьківщини») розповідається про відомі природні об'єкти, «візитні картки» Криму – гори Ак-Кая, Чатир-Даг, Аю-Даг, Кара-Даг, вікові дерева, печери, ріки і т.д.

Вагомою частиною видання є народні казки, байки, оповідання та вірші різноманітної тематики. Казки та легенди кримських татар для дітей розміщені у рубриці «Къырымтатар халкъ масаллары» («Кримськотатарські народні казки»), оповіданням присвячена рубрика «Икяе». Також є окрема сторінка дитячих поезій, що раніше не друкувались. Серед авторів – Халіде Велішаєва, Лейла Асанова, Ельмаз Мамбет, Ельмара Мустафаєва, Дилявера Сеттарова. За допомогою рубрики «Мезакетли ибарелер» («Ввічливі вирази») діти опановують традиційний кримськотатарський етикет, вчать ввічливості, шанобливому ставленню до дорослих. Окрім того, у часописі можна знайти розділи «Балалар кулюшелер» («Дитячі смішинки»), «Булмача» («Ребуси, загадки»); рубрику «Почта къутусындан» («Із поштової скриньки»), що пропонує листи та малюнки юних читачів. Обов'язковою умовою є використання кримськотатарської мови, що сприяє розвитку писемного мовлення дітей, а як винагороду редакція публікує фото усіх дописувачів.

Остання сторінка обкладинки журналу вміщує рубрику «Бу – не? Ви – не?» («Що це?»). Автори видання пропонують тематичні зображення тварин, комах, риб чи рослин із підписами кількома мовами (російською, кримськотатарською та латинською транскрипцією). Таким чином, читачі можуть поповнити свої знання новими назвами кримськотатарською мовою.

Звернемо увагу і на інше видання. У 2000 році за ініціативи видавця Валерія Басирова був заснований дитячий періодичний журнал «Йылдызчыкъ-Зірочка», що друкувався двома мовами – кримськотатарською та українською. У часописі друкувались поезії та оповідання кримськотатарських та українських письменників, народні казки, цікаві історії, а також пісні та дещо з творчості самих читачів. Цікавою рубрикою був «Словник дружби», користуючись яким, діти могли поступово опановувати кримськотатарську мову. Нині «Йылдызчыкъ-Зірочка» – це додаток до журналу «Йылдыз», що виходить загальним накладом близько тисячі примірників і доступний лише на умовах передплати. Залежно від номера він представлений кількома з названих